

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{6}{18}$ = (Június' 18-dikán)

1831

Hogy az Oláhfalviak, nem Oláhok hanem Székelyek (24-szám) végezete.

Atyja' megerősítő levelét Bétsben, 1724 május 17 nap, VI Károly Tsászár is megerősítette; levelének első darabja a' következő szavakból áll: "Nos Carolus sextus, Dei gratia electus Romanorum Imperator, semper augustus, ac Germaniae, Castellae, Legionis, Arragoniae, utriusque Siciliae, Hierosolymae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Navarrae, Granatae, Toleti, Valentiae, Galliciae, Majoricarum, Seville, Sardiniae, Cordubae, Corsicae, Murciae, Giennis, Algarbiae, Algecirae, Gibraltaris, Insularum Canariae, nec non Indiarum, ac Insularum Terrae Firmae, Maris oceani etc Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Mediolani, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Luxemburgi, Würtembergae, superioris et inferioris Silesiae, Athenarum, et Neopatriae, Princeps Transilvaniae, et Sveviae, Marchio sacri Romani imperii, Burgoviae, Moraviae, superioris et inferioris Lusaliae, Comes Habsburgi, Flandriae, Tyrolis, Barchinonae, Feretis, Kyburgi, Goriciae; Rossilionis, et Ceritaniae, Landgravius Alsatiae, Marchio Oristani, et Comes Gocceani, Dominus Marchiae Sclavonicae Portus Naonis, Biscajae, Moli-

ni, Salinarum, Tripolis et Mechliniae. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: quod nobiles, agiles, Petrus Bott utrobique Regius, Stephanus vero József Judex, ac Volfgangus Mihály, Georgius Biró, Josephus Miklós, Paulus Jankó, Michael Elekes, jurati Assessoris Szentegyházás-Oláhfalú, nec non Georgius Lőrincz aequé Judex, et Andreas György, Georgius Bott, Franciscus Elekes, ac Paulus Tott, itidem jurati Assessores alterius Kápolnás-Oláhfalú, ita dictarum possessionum, in principatu nostro haereditario Transilvaniae, sedeque nostra siculicali Udvarhely existentium, tam suis ipsorum propriis, quam reliquorum *Principilorum, peditum Pixidariorum, et Libertinorum, universorum videlicet incolarum, et inhabitatorum memoratarum possessionum* nominibus et in personis, humilime exhibuerunt, et praesentarunt majestati nostrae, serenissimi quondam Principis, domini Leopoldi, genitoris, et praedecessoris nostri felicissimae recordationis privilegiales, quibus mediantibus idem, certa quaedam indulta, libertates, immunitates, praerogativas, et privilegia, ab illustribus quondam Gabriele Bethlen, et Georgio Rákóczi, Transilvaniae Principibus, dictis, incolarum, et inhabi-

tatorum possessionum utriusque Oláhfa-
lu praedecessoribus data, collatas et con-
firmata, in serie literarum transumpti-
onalium sive dignarum, majestati ejus
exhibita, et praesentata, approbasse, ra-
tificasse, et confirmasse dignoscebatur te-
noris infrascripti. Supplicatumque extitit
majestati nostrae nominibus quorum
supra debita cum instantia humilime:
quatenus nos etiam eadem indulta, im-
munitates, et privilegia, omniaque et sin-
gula literis jam fatis privilegialibus, con-
firmationalibus contenta, ratas, gratas et ac-
cepta habentes, praesentibusque literis pa-
riter privilegialibus et confirmationalibus
verbotenus inseri, et inscribi facientes,
eisdem incolis, et inhabitatoribus dicta-
rum possessionum Szentegyházas- et Ká-
pólnás-Oláhfalú, ipsorumque haereditibus
et posteritatibus utriusque sexus univer-
sis perpetuo valituras roborare, ac con-
firmare dignemur.“ 12)

Ezek a' feljebb ígért oklevél tanú-
telek, 's ezekkel az, hogy Oláhfalúnak
Erdély' nemzeti fejedelmei alatt lakóji,
kiknek kiváltságos leveleikben gyökered-
ző egyik kötelességek abban állott, hogy
az Udvarhelyszékből Csikszékbe nyuló
úton óltalmazzák az utazókat, nem “
Moldovából hozott“ Oláhok voltak,
hauem Székelyek, ellene-mondhatatlanul
bé vagyon bizonyítva.

Annak megmutatása következik tehát
immár, hogy Oláhfalúnak mostani lakó-
sai amaz, hazánk' magyar fejedelmei ko-
rában Oláhfalut lakták székelyektől szár-
maznak, következésképen nem oláhoknak
hanem székelyeknek ivadékaik, 's ezt
szembetűnőleg meglehet mutatni. Imé:

Báthori Gábor fejedelem 1609, Oláh-
falú akkori lakójit, 's azok maradványait,
adózás és katonáskodás' terhé alól, mint
fenn látók, azért vevé ki, hogy azok “
vitae suae melius prospicere, *In iisque Lo-*

12). Kéziratból.

*cis formidolosis diligenter vigilare, ac
transeuntibus iter securum praebere*
- - possint.“ Innen az oláhfalviak 1790,
azon esedező levelekben, melyet Am-
brus Albert Királybíró 's Bálinthfi Ab-
rahám notarius aláírással, Udvarhely-
széknek martiusban tartott köz gyű-
lésébe adtak-bé, nyilván ezt állították és
vallották: azon oláhfalviak kiknek az u-
tazók' óltalmazását fejedelmeink kötele-
ségökké tették, nékik őseik; ezekről ama'
kötelesség reájok háromlott 's azt telje-
síteni készek is; mert azért adattak a'
kiváltságok őseiknek, 's következőleg né-
kik. A' “szabadsági praerogativak, “
így szólnak ők azon esedező levélben,
“mentségek, privilegiumok, donatiok -
ezen rengeteg havasok közzé-szorítatott
szentegyházas és kápolnás oláhfalvi la-
kós eleinknek, és következésképen né-
künk mindnyájunknak “ azon “ terhek'
és teljesítő kötelességek alatt engedtetek:

Először. *Hogy itten lévő rengeteg,
hosszas és félelmes utakon járóknak, ke-
lőknek, minden Országbeli utazóknak bá-
torságos utazás szolgáltassék.*

Másodszor. Hogy kiváltképen téli idők-
ben nyugalom, minden következhető
veszedelmek eltávoztatására ilyen ren-
geteg hosszas havasok között szállás szol-
gáltassék.

Harmadszor. Hogy ezen rengeteg ha-
vasok között tanáltható, és magoknak
fészket verni szokott úton álló, gyilkos-
kodó, és ragaodzó *Tolvajok eltávoztas-
sanak, és üldöztessenek.*

Negyedszer. Hogy ezen rengeteg, vad-
havasok között uralkodni szokott, gyar-
apodó, és minden közel és körül lévő
helységeknek, hol gabonájokban, hol bar-
maikban hol egyéb vagyonokban sok és
nevezetes károkat tevő *fenevadak üldöz-
tetvén, ölettetvén, ne gyarapodjanak.* -
mind ezen kívántató kötelességeket pedig
mind eleink, mind pedig mű is szentegy-

házas és kápolnás oláhfalvi lakosok ezen jelenvaló üdőkig egész tehetséggel, minden készséggel és szorgalmatossággal, panasza és hátramaradás nélkül, *Privilegium munk tartása szerént*, a' mint készek voltunk, mindenkor és minden üdőben, úgy nem különben meg is tettük és teszszük. (13)

Bethlen Gábor fejedelem 1614 az oláhfalviaknak emlegetett levelében e' kiváltságot engedte: *Quod amodo deinceps successivis semper temporibus nullam a Capitaneis, Judicibus, vice Judicibusque Regiis, et reliquis officialibus sedis sicuti Udvarhely habeant dependentiam, nullamque iidem in eosdem Jurisdictionem exercent; verum Provisorum curiae-Albensis potestati, ac jurisdictioni subsint, idemque eosdem regat et dirigit.* (14) Ennél-fogva Udvarhelyszék tisztsége' kormánya alól egészen kiszakadának. Sokszor törekedett ugyan a' nevezett szék őket törvényhatósága alá legalább némünémüképen vissza ejteni, 1791 nevezetesen az országrendjei előtt; de akkor e' választ nyéré: az "oláhfalvi közönségek az eddig való privilegialis szabadságokban tovább is meghagyattak, és a' nemes szék az ellenek lehető keresetét, ha tetszik, törvény útján láttassa el." (15) Pert folytata tehát oláhfalvi függetlensége ellen; 16) mindazon

13) Kéziratból.

14) Kéziratból.

15) Az erdélyi három nemes nemzetekből álló tekintetes Rendeknek 1790-dik eszt. karácson havának 12-dik napjára szabad-királyi városba Kolosvárra hirdettetett, és több következett napokon tartott közönséges gyűléseikben lett végezéseknek és foglalatosságoknak Jegyzőkönyve. Kolosváratt. MDCCXCI. fol. 587-589. l.

16) Az erdélyi három nemzetekből álló Rendeknek 1792-dik eszt. kis-asszonyhavának 20-dik napjára sz. kir. városban Kolosvárra hirdettetett, és több következett napokban tartott közönséges gyűléseikben lett végezéseknek, és foglalatosságoknak Jegyzőkönyve. Kolosváratt. fol 248 l.

által e' korig sikeretlenül; mert az 1829 év júliusának 17 napjáról a' két oláhfalvi közönségről-magok Udvarhelyszék' tisztjei ezt írják egy helyen: "A' nevezett közönségek *Privilegiumjoknál fogva minden tekintetben tőlünk függetlenek's a' Szék Administratorának-is tsak úgy mint Regius Commissariusnak kívánják megesmerni in publicis némünémü befolyását, azt-is nem addig, míg specifice a' f. k. Guberniumtól rendelés hozzájok mind annyiszor nem tétetik.*" (17) 's e' függetlenségben ők mind e' máig megmaradtak, 's épen azért; mert a' feljebb elő-hozott szavakban függetlenség engedtetett a' XVII század' második tizedében az akkori oláhfalviaknak, 's maradékaiknak.

Bethlen Gábor fejedelem tovább 1614 az oláhfalviaknak a' következő szabadságot adta: "Liberum sit illis pro voluntate et arbitratu ipsorum Judices et duodecim Juratos, juxta morem et consuetudinem hactenus inter ipsos observari solitam eligere et creare." (18) 's ezen szabadságnál fogva a' két Oláhfalunak együtt, foljó esztendőnkben-is 1 király-bíróból, 12 esküttekből, és 1 jegyzőből álló külön magistrátusa van (19).

Bethlen Gábor fejedelem végezetre, 1614 az oláhfalviakat evvel a' kiváltság-

Az erdélyi három nemzetből álló Rendeknek 1794-eszt. sz. András' havának 11-dik napjára, sz. kir. városban Kolosvárra hirdettetett, és több következett napokban tartott közönséges gyűléseikben lett végezéseknek és foglalatosságoknak Jegyzőkönyve. Kolosváratt. fol. 20. 21. l. Az erdélyi Nagy-Fejedelemség MDCCCIX-dik esztendőről MDCCCX-dikre által nyújtott és sz. Jakab' havának 9-dik napjától fogva Kolosvár városában folytatva tartott országos gyűlésének Jegyzőkönyve. Kolosváronn: 1811: fol: 559. l.

17) Kéziratból.

18) Kéziratból.

19) Schematismus Dicasteriorum, et Officialium Magni Principatus Transilvaniae pro Anno 1831. Claudiopoli. 8. pag. 168. 169.

gal ajándékozta meg: "Universae causae, lites et controversiae infra valorem viginti quinque florenorum hungaricalium aestimatae, ratione quorumcunque negotiorum et actuum medio eorum exortae, in praesentia dictorum Judicum et duodecim Juratorum eorundem agantur, exequantur et terminentur; si vero eadem aestimationem viginti quinque florenorum excesserint, ibidem quidem moveantur; sed si qua partium iudicio et sententia, per eos, ejusmodi in causa lata, et pronunciata contenta esse noluerit, extunc per viam appellationis eadem in praesentiam Provisoris, ac juratorum Assessorum sedis judicariae curiae nostrae Albensis maturioris discussionis gratia transmittantur, ibique finaliter decidentur. Similiter causantes extranei, in foro eorum causas suas moventes, eundem juris processum sequantur." 20) VI Károly tsászár pedig I. Leopoldnak, az Erdélyi fejedelmek által Oláhfalunak adott kiváltságos leveleket megerősítő levelét, 1724 így erősíté meg: "praescriptas literas confirmationales non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas — sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnés earum contentias clausulas, articulos et puncta — praeter voces illas, quae de Provisore Albensi in Privilegio praefati Gabrielis Bethlen aliquot in locis occurrunt, pro quibus nomen Thesaurarii Nostri Transilvanici, prout sensus punctorum requirit accomodandum legi et substitui volumus, — eatenus, quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur acceptamus, approbamus, ratificamus." 21)

20) Kéziratból.
21) Kéziratból.

'S ezeknél fogva az Oláhfalviak, saját bírójok és esküttjeik által ellátatott ügyeiket, ha azok határozásával meg nem elégednek — feljebb vitel útján ma sem viszik Udvarhely-szék tisztsége elejébe; hanem annak elmellőzésével, egyenesen, e' részben a' kir. Kintstárnok' (Thesaurarius) személtjét rég-ólta helyeszen pótló köz királyi ügyek Igazgatója (causarum publico fiscalium Director) elejébe.

Nem említek több tanutételeket; azok, a' mellyeket előhozék elég szembetünőleg, elég hitelesen mutatják azt, hogy Oláhfalú mostani lakosai a' VI Károly tsászár', Bethlen Gábor és Báthori Gábor fejedelmek' idejökben élt oláhfalviaktól származnak; azok pedig nem Móldvából hozatott oláhok voltak, mint Prof. Szigethi Gyula Mihály úr állítá, hanem Székelyek, a' mint feljebb bébizonyított, következésképen a' mostani Szentegyház és Kápolna oláhfalviak sem oláhoknak, hanem székelyeknek ivadékaik.

N. Ajtai Kovács István.

A' vénségről egynehány gondolatok. Segur után.

Az esztendők' hosszú sora alatt össze omlott várak', és épületek' dűledékei, a' vénségtől meggörbedt ember' szemlése, egymással sokban megegyező érzésekre, gondolatokra, és andalgásokra adnak alkalmatosságot.

Mindenkor mély bényomást okoz az emberi test' össze sorvadtt alkotása. Az omladékok' megtekintése, különböző, és egymással ellenkező ideákat ébresztenek-fel bennünk. Hideg vérrel tudjuk nézni az olyan várak' darabjait, melyeknek hajdani ditsősségekről semmitsem hallottunk: ellenben, a' híres régi emlékek-oszlopok' szélljel omlott részei

erőtt, tisztelettel, és mély andalgásba mérülve állunk-meg. Egy olyan vénség, mely egy homályos élet végezete, tsak szánakozásra; a' hasznos és nevezetes palja' végére esett vénség pedig tiszteletre ragad bennünket.

A' vénségben a' létele' álma kezd elenyészni; a' nagy dráma kezd kibontakozni; a' tsalatkozás' órája kezd le járni, és végre az igasságé ütni; mert az igasság nem várja-bé a' halált ítéletével, mint némellyek vélik. A' mi' belső érzésünk előre kimondja, az igazság' nevében, a' róllunk és másokrólvaló részrenem-hajló ítéletet; 's így vesszük-el még életünkben, vagy jutalmát, vagy büntetését sokszor annak, a' mit tselekedtünk, vagy elmúlasztottunk.

Az élet' utolsó szakaszában, az ember oda jut, a' hol nem tud egyébbel fényleni, tsak az ő ditsőségének és virtusainak sугáraival. A' hol régen azok a' virágok nyiltak, mellyek drága illatokkal a' levegőt körülöttünk bé-bal-samozták, szemeinket megbájolták; a' hol régen az a' pompás élő-fa állott, melynek zöld levelei közzül a' madarak harmóniát énekeltek, melynek frissítő árnyékában a' barmok, és pásztorok, a' hévség' vagy szélvész ellen menedéket találtak;— ott ma, egy görtsös, az idő' viszontagságai által megrongált, minden erejétől, és díszétől megfosztatott száraz fa áll. Illyen az ember az élet' utolsó szomorú epochájában, hol, mint Montaigne mondja: "több rántzokat vált a' lélek, mint az ábrázat, 's hol a' forró passiókat hideg érzéketlenség váltja-fel."

Az a' pillantat, melyben már a' közelgető halál' szárnyainak szelét kezdjük érezni, a' legerősebb lelkeket-is meg tudja rázni: borzadva olvassa az ember Bossuetnek eme' szavait: "az én' életem nyöltzvan, legfeljebb száz esztendő — millyen temérdek az az idő, melyben

én nem voltam, és az, a' melyben ismét nem fogok lenni — millyen kitsiny helyet foglal-el az én' lételem az egész idő' nagy kiterjedésében! én, semmi vagyok, mert azon parányiköz, melyben éltem, nem tud engem' megkülönböztetni attól a' semmitől, melybe ismét kell mennem! Tsak azért jöttem, hogy számot szaporítsak; semmi hasznot nem tettem, mert a' játék tsak úgy ment velem-is mint ment volna nállam nélkül."

A' mely hasonlatosságot az élet' kezdete és vége — a' gyermek és öreg közt lehet észre-venni, a' szerént a' vénséget lehet második gyermekségnek nevezni: de mely nagy még-is a' kettő közt a' külömbség! Ez, bir amannak minden erőtelenségeivel; de nem kedvességeivel: amaz reggeli szürkület' homálya, mely minden tárgy' igazi formáját eltakarja, és összezavarja, oszlik és világosodik minden lépten: ez ellenkezőleg, estvéli alkonyodás — a' setéttség nevekedik minden pillantatban — az egész természet egy gyász leple alá láttatik magát elrejteni. Az egyik a' nappálnak, a' másik a' setét éjtszakának hirdetője — az egyik az élet', a' másik a' halál' kapuját nyitja-fel. Ha azt tesszük is fel, hogy ezen két gyermekség közzül mindenik egyforma tárgya a' kímélő gondoskodásnak; úgy-is, az egyik mellett a' reménységet, a' másik mellett a' félelmet, és aggodást találjuk. A' szülék és jó barátok, kik a' gyermeki tehetetlenséget apolgatják, hasonlítanak azon építető - mesterekhez, kik egy jó ízlésű és pompás épület' fel-emelésén dolgoznak: a' vén ember' gyámolai pedig olyan munkások, kik az idő' viszontagságaitól megrongált épületet tsak földozgatják.

A' virgontz gyermek beszél mindenhez, ártatlan elevensége és vidámsága által lekötelez mindent: a' megfagyott öreg férre vonja magát mindentől, tsak u...

nalmas érzéseivel foglalatoskodik — alig látja és halja azokat, a' kiktől magát külön választotta, érzéseinek, valamint ideájinak-is köre mindennap' keskenyebb. Gyermekségünkben mindenkétl szeret-tetünk; — ifjúságunkban mi szeretünk, és keresünk másokat, vénségünkben tsak magunkra szorúlunk.

A' léha, és vétkes öreg leginkább hasonlít azon unalmas gyermekhez, kinek gyűgyögése értetlen, és idétlen dadogás — pajkossága izetlen és sértő. Az ilyen öreg, nem tudván megválni ifjú-kori bolondságaitól, azokat most-is kér-rődzi, és az unalomig, nem tsak beszéli, hanem gyakorolja-is. Az ő sűrű és mély rántzaiban, mellyektől tisztelettel kelle-ne a' bölts tapasztalás' letzkéjét olvasni; eszelősségnél és véteknél, mellyek ma-gokat azok közzé vették, egyebet nem lehet látni. — A' vénséghez tsak az o-kosság illene, de mivel' szerentsétlen-ségre, néha megmarad nálla az indulat is, ez ötet sokszor a' tisztelet helyet ne-vettséggel illeti. Az ifjúság' passióji in-teressálnak másokat-is, 's mivel' azok, nem ritkán az erő' és energia' mívei, sokszor még tsudáltatnak-is: a' midőn az öregeket megvetjük mint gyengeség' következéseit.

Az egész világ megeggyez a' vén e-szelőst megvetni, és a' vén szerelmezt kinevetni. A' fősvénység, akarmilyen kártékony, és gyűlölséges tulajdonság légyen-is magában, sokak szerént ment-hetőbb az öreg mint az ifjú ember-ben, pedig különösbnek tetszhetik ez az öregeknél, mert az okosságnak egy ke-vés kitsapongása mellett, ifjú, kinek egy hosszú életre lehet kinézése, könnyen ar-ra a' meghatározásra jöhet, hogy gyűj-tson minden világi jókat halomra — gondoskadjon a' hosszú élet' számos szük-ségeiről; de ez, az öregre-nézve való-ságos bolondságnak tetszhetik; mivel'

ő olyat gyűjt, a' mit sem el nem költ-het; sem meg nem őrizhet. — A' pénz' szerelme utóljára hagyja oda az embert, 's legerőssebben szorittják-bé szemeit az igasság előtt: a' gyűjtés' kielégíthetet-len kívánságát, és az elvesztés' letsen-desíthetetlen félelmét, nem engedi hogy nyughatatlanságnak vegye. Az a' tsalfá tisztelet, mellyet valódi pénzével nyer-meg, nem engedi tudnia, hogy a' jól-tévő ember nem az, a' ki sok gazdaság-gal bír; hanem az, a' ki abból, a' mije van, jól tud tenni. Azt-is lehet látni, hogy sok öreg, pénzében, az emberi nagyság' tsalárd képét imádván, resz-kező kézzel szorítja azt magához, még akkor-is, mikor ütött az óra, hogy min-den földiről mondjon-le: mikor maga az élet' karjait kezdi elhagyni, akkor sem akarja kintsét azok közzül kibotsá-tani. "En úgy szeretnék — azt mondja a' jó Lafontain — az életből kimenni mint azon Bankból, melybe pénze-met bizonyos interesre béadtam — t. i. nyugodt elmével várva az interest."

Nints gyötrőbb sors egy olyan ember' vénségénél, a' ki rosszul élt. Ötet az elmúlt szomorítja, a' jelenvaló kínozza, a' jövődő rettentti: az ilyen vénség ros-szabb a' Pándora' pixissénél, mert min-den rosszat magába zárt reménység nélkül. Mindazok, a' kik azon bänkód-nak, hogy elmúltatták lefoljt életeket használni, a' végétalástól kevésbe külö-nböző veszteglésben éltek. Hasonlók az i-lyenek, a' Plutárk' megjegyzése szerént, azon Épiménideshez, ki mint ifjú úgy aluván-el, az ő' ötven esztendőig tar-tott álmábólvaló felszerkenésekor öreg-nek találta magát. "A' maga életét bölts mérséklettséggel folytatott ember öreg-ségeben nem ilyen. Ő nem vesztegette-el idejét; szüntelen való viadalt folytatott indulatai ellen, 's végre, azokon győző-delmet nyert; szélljel tépvén a' meg-

tsalatkozás' fedelét, magát az igasságot valóságában látta-meg. A' bódogság' jőkori megtalálása után, így szólott a' római poétával: milyhen haszontalan nyugót veszünk mi magunkra szárazon-vikeressük a' bódogságot; az pedig mindenütt van, falun úgy, mint városon; hogy azt megtaláljuk, elébb szívünk nyugodalmára kel takarnunk. — Ő él ezen nyugodalommal, az ő munkássága mindenütt gyönyörűség-forrásokat nyitott-fel előtte; mérsékletsege lefegyvereztette ellenségeit-minden kész volt nékie megengedni igasságáért, és böltsességéért. Már most páljája' végéhez közelítve messzéről hallja a' háládatosság' szavát, mely őtet bízattja, 's egyszerre ígéri az égnek bódogságát, és a' földnek jó emlékezetét. Ne féljünk, hogy az ő életének vége meghazudtolja és gyalázza, annak több részeit: a' jótétemény, valamint a' több virtusok is, soha sem vénül-meg: minden virtusok az idővel érnek, 's végre, szokássá válnak. A' mely jókat ő hajdan tselekedetivel vitt véghez, most azokat tanátsávaleszközli. A' hozzá hasonlókonvaló segítés' kívánsága felyül él minden más kívánságain.

A' filozofia minden időkorhoz illik: a' gyermeknek azt tanulni, az ifjúnak gyakorolni, és a' vénnek tanítani kell.

A' Sok másokra nézve, kikhez az reméntenül érkezik, oly undorító vénség, a' mi' öregünkre nézve egy tsendes kikötő, a' hol magát minden veszedelem ellen hátországban érezvén, örömmel újítja-meg hív emlékezetében, a' miket hosszas, de soha meg nem unt útazásában ki kellett állani. A' ki elvesztett, vagy rosra fordított idejét bánja, nem örömost tekint vissza az elmúltakra; tsak a' nyugodt léleknek van kedve életének már szinte bévégzett könyvét még egyszer elolvasni. A' földi élet' valóságos mértéke nem az esztendők', hanem a' jó

gondalatok, és nemes tselekedetek' számában áll. Seneca helyyesen jegyzi meg: "hogy sok ember, ámbár vénségig, még is keveset élt."

A' tudomány, hoszszabbítja életünket; hozzá adja a' múlt századokat is, 's egygyütt éltét azoknak minden nagy embe-reivel, szaporítja azokkal mostan élő barátaink' számát. Cicero' azon mondását: hogy a' holtak' élete az élők' emlékezetében áll, példájával bizonyította-be.

Miért panaszolna a' mi' böltsünk utolsó statiojánál inkább, mint az élhetőnieknél? Terheoseb lessz innen való hazakerése? Sőt inkább, az ő útja, mint itt, sehol sem könnyebb; innen már, tsak lejtteni kell, 's úgy szólva, egy olyanlejtőn áll, a' hol őtet minden taszítja, és semmi sem akadályoztatja. Talán ifjúságának gyönyörűségeit sáratja? ezekből az életnek, mint a' gyümölből az esztendőnek, minden részeire juttattott a' Teremtő; és az idő, követve magát a' böltsességet, az ő gyönyörűségeinek mindenütt tsak feleslegvaló részét szagatja-le, 's ezenkívül lassan-lassan gyengíti kívánságait a' gyönyörűségekre nézve; a' honnan, tsak a' balgatag bánja azt, a' mit többé nem bírhat.

A' világ' lármáitól, és az udvari élet' sibongásaitólvaló távol létel sem szomoríthatja; mert a' megért okosság' szava, a' tudományok' szeretete, és a' nyugodalom ohajtása, még a' vénség' elérkezése előtt, már magánosságba hívták; elhagyta a' világot, minekelőtte a' világ hagyta volna el őtet; és így, a' szolgálást függetlenséggel önként tserélte-fel. Egességét mértékletessége, és rendes munkálódása által híven megőrizte, áldozattételeiért egy vidám, tsendes öregséggel jutalmaztatott-meg: tud keső vénségében is a' haza' és nemzet' javára forrón érezni, 's nyomoson dolgozni. Solon, nyóltzvan etztendőskorában ad az

áthénébélieknek őket hosszszason bődö-
gító törvényeket, 's nagy idejében is elég
erősnek és buzgónak találta magát a'
tyrannismus ellenvaló álhatás megvívására.

Az öreg Néstort inkább meghalgatták
a' Görögök, mint az ifjú Achillest. És
ma, a' hetvennégy esztendő's Lafayette
nem több szolgálatot teszen-é hazájá-
nak mint egész legio ifjúság? Fábíus, öreg-
korában is dolgot adott az ifjú Hanni-
bálnak. Sophocles és Voltaire halálok
után száz esztendővel veszik általa a' nép'
sürgetésére az ő nagy érdemeknek szánt
koszorút. Agésilaus Királyról Xenophon
ezt mondotta: mitsoda ifjúság volt va-
laha vidámabb, mint az ő' vensége, 's ki
völt valaha élete legszebb virágjában
és vitorább, 's ellenségei előtt rettenete-
sebb? Innen lett hogy halála a' milyen
fájdalmat okozott barátjainak; ellenségei-
nek, éppen olyan örömet."

A' vidám, és tsendes öregség a' bölts
ifjúság' gyümölte: e' szerzette amannak
a' nemes örömeket. A' mit az illendőség
és virtus nem kárhoztatnak, azzal egy
bölts öregnek mind szabad élni. Az öreg'
mint az ifjú, megjelenhetik a' világ'
theátrumán; de itt ő' már inkább néző,
mint actor.

A' valódi bölts soha sem lehet barát-
tságtalan; mert az emberiség' barátja nem
lehet ember-gyűlölő: a' mi jót ő' vég-
hez-vitt, annak emlékezete az ő' vérét min-
dég frissíti, lelkét mindég tsendesíti. Az
az öreg, a' ki valaha hasznos volt az em-
beriségnek, attól soha sem vonja-el magát.

Kétféle vígság van: az egyyk eleven,
tsintalan, lármás, és sokszor alkalma-
lan t. i. az ifjúságé; ez, ferasztó az ő'
fényével, 's mint a' mesterséges tűz,
mikor elmúlik, valami kedvetlenséget hágy
a' néző' szívében: a' másik tsendesebb,
kellemetesebb, és állandóbb; olyan mint
egy illuminatio, oszlatja az éjj' sötét-
ségét, 's gyönyörködtet világozítva. Ez a'

jámbor-öregéknél a' nyugodt lelkiesmé-
ret, és a' józan tapasztalás' mosoljgá-
sának a' tüköre.

Azt írják, hogy a' Socrateselvaló
tanúságos és kedves társalkodásért, az
ifjak oda-hagyták, a' theátrumot, játékjo-
kat, és más rendes foglalatosságait. Ki
ne szeretné ma is inkább a' bölts és ked-
vesen mulattató Montaigne' oktató be-
szélgetését halgatni, mint az ifjúság' paj-
kos, és az illendőséget sokszor annyira
sértő vígasságait?

A' szép öregség, koronája az életnek:
abban, még a' nem egészen helybe-
hagyott életet is jóvá lehet tenni. Né-
mely emlék-oszlopokra, maga az idő is
ruház tiszteletet. Octaviusban a' világ' u-
tálta az ifjú Triumvirt; de szerette, és
halálakor, siratta az öreg Tsászárt.

A' magánosságba zárkódzott Diocleti-
anusnak az ő' filozófiája vissza-adta azt
a' ditsőséget, mellyet despotismusával
és üldözéseivel magától messzire tar-
toztatott volt: nagyobb volt a' sir' szé-
lén, mint a' trónusban; érdemesebnek ta-
láltatott ára, mikor már nem ült benne.

Nem egyáltalában igaz, hogy a' kül-
sőről a' belsőre nem lehet ítélni. A' lé-
leknek rútsága vagy szépsége alkalm-
sint lefesti magát az ábrázat' látható vo-
násaira: a' magától eltaszító, és tsak
tekintetével is irtózást okozó ábrázat,
ritkán lehet szép lélek' borítékja: va-
mint a' szabad, kiderült homlok, belső
tisztaságra, és tsendességre mutat. A'
szívben megrögzött vétkek, és fortéljok,
kiülnek az öreg' homlokának rantzaira:
a' mesterséges tettetés nem elégséges a-
akarmely húzomos gyakorlás után is, a'
belső rútat külső szépségre változtatni
által. A' vizsgálódó' részéről tsak tartós
figyelem és okos combinálás kívántatik-
meg, hogy az árnyékot a' valóságtól meg-
külömböztethesse.

(végezete következik)